

Öğretimde Grup Dinamiği ve Grup Çalışması Yöntemi

● Cavit BİNBAŞIOĞLU

Öğretimde kullanılan yöntemler, genel özellikleri itibariyle, iki grupta toplanabilir:

1. Öğrencileri bir "alıcı" gibi kabul eden edilgin (pasif) yöntemler.

Bunlara, geleneksel yöntemler denir. Anlatma kısmen de soru-cevap yöntemi gibi. Birçok öğrencinin bir arada öğretim gördüğü "sınıf öğretimi", genellikle bu şekil de yapılır.

2. Öğrencileri etkinliğe yönelten, onları yapıcı ve yaratıcı işlere götüren "etkin" (aktif) yöntemler. Bunlar, gözlem, deney, problem çözme, grup çalışması ve iş yöntemi gibi yöntemlerdir.

Öğretim yöntemleri, başka bir bakımdan da ikiye ayrılabilir:

1. Bireysel öğretim yöntemleri: Bu yöntemler öğrenci, öğretmen, yahut öğretim araç ve gereçleriyle karşı karşıyadır. Öğretimden alınması gereken bilgi, beceri ve alışkanlıklar bu yolla alınır. Bu yöntemlere dayalı olarak Dalton Plân ve Winetka sistemleri geliştirilmiştir. Özel ders alan öğrenciler de aynı durumdadır.

2. Grupla çalışma yöntemleri: Burada, birden fazla kişinin birlikte, yardımlaşarak ve tartışarak bilgi, beceri ve alışkanlıklara ulaşması söz konusudur. Özellikle Proje Programı (Sistemi) bu yöntemeye dayanır.

Son iki yöntem grubu, "edilgin" ve "etkin" bir şekilde de uygulanabilir; fakat, bunların etkinliğe yönelik durumları, kısmen, yöntemin kendi yapısından kaynaklanmaktadır; kıs-

men de eğitici, bunları , etkin amaçlara göre kullanabilir.

Edilgin nitelik taşıyan geleneksel sınıf öğretiminde öğrenciler, genellikle, suskundur. Onlar, öğretmenin söylediklerini dinlerler. Arada bir soru sorulursa, bunları cevaplandırırılar. Genellikle, öğrenciler, oturdukları sırada sessizdirler; birlikte oturan iki arkadaşın birbirleriyle konuşmaları yasaktır, suçtur.

Oysa, öğretimde önemli olan, öğrencilerin konu ile ilgili olarak, önceki yaşantıları ile yeni yaşantılar kazanması ve bunları, öğretmenin yardımı ile eksiklerini tamamlayarak ve yanlışlarını atarak yeniden düzenlemesi ve bu yolla istenen bilgi, beceri ve davranışlara ulaşmasıdır. Bu da öğrenciyi etkinliğe götüren etkin yöntemlerle mümkün olur. Bireysel öğretim buna imkân verebilir; fakat, okulda sınıf öğretiminde bireysel öğretim yapmak çok güçtür

Bu durumu dikkate alan eğitimciler, etkin öğretime daha çok yer veren grup çalışması yöntemine önem vermişlerdir. Bunda, psikolojinin, özellikle sosyal psikolojide meydana gelen buluşların etkisi olmuştur.

Sosyal psikolojide, "grup dinamiği" (küme dirikliği) terimi ile ifade edilen bir kavram vardır. Bu kavrama göre, bireyin, kişiliğini belirleyen, kendine özgü davranışları olduğu gibi, grubun da adeta kişiliğini belirleyen birtakım davranışları vardır. Bu davranışlar,

kendi içinde birtakım yasalara bağlıdır. Bu yasalar, grubun amacından ve kendine özgü olan etkinliklerinden ayrıdır. Kişinin bir grup içinde, bilgi ve becerileri öğrenmesinde ve yeni davranışları kazanmasında bu "grup dinamiği"nin önemli rolü vardır. Çocuğun bazı şeyleri, çevresindeki büyüklerden çok, kendi arkadaşlarından öğrenmesinin nedeni belki budur. Bunda, kuşkusuz, duygusal, zihinsel ve toplumsal etkenlerin de rolü vardır.

Grup dinamiği (küme dirikliği), eğitim sözlüğü'nde şu şekilde tanımlanmaktadır: "Bir küme içinde, üyelerin, paylaşılan duygu ve heyecanlara dayalı ortak bir anlayış geliştirmelerine ortam hazırlayan, belirli eylem ya da davranışları doğrudan ve yöneten karmaşık, karşılıklı ilişki ve etkileşim örüntüsü." (Oğuzkan, s. 110) Felsefe Ansiklopedisinde de "grupların kurulmasını ve işleyişini etkileyen ve onları sürekli etkin tutan dinamiklik (diriklik) olarak tanımlanmıştır. (Hançerlioğlu, Orhan. Felsefe Ansiklopedisi- Cilt:3 s. 367. Bu iki tanım birbirini tamamlamaktadır. Birincisi daha özel, ikincisi daha genel bir tanımdır.

Grup öğretiminin sınıf öğretime ve bireysel öğretime üstün tarafı, grup dinamiğinin bir gereği olarak öğrencilerin kendilerini daha kolay ifade etmeleri, yani yeti ve yeteneklerini daha kolay geliştirmeleri ve öğrenme sürecini daha kolay etkili kılmalarıdır.

Öğrenci gruplarında görülen bu psikolojik oluşum, 1930'lardan itibaren, yeni bir öğretim yönteminin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu yöntemin adı "Grup Çalışması Yöntemi"dir. Buna, eskiden, "Takım Çalışması Yöntemi" denirdi. Bugün "Küme Çalışması Yöntemi" de denmektedir. Hepsi aynı anlamdadır. ("Ekip çalışması" da aynı anlama gelir.)

Eğitim ve öğretimde bireyin gelişmesi esas, ve bireysel öğretim temel olduğuna göre, grup çalışması da sınıf öğretimini, bir anlamda, bireyselleştirme

davranışdır ve diğerlerine göre, etkisi daha fazladır.

Bununla birlikte, şunu söyleyelim ki, öğretimde iyi denebilecek tek bir yöntem yoktur. Her yöntemin, kendine göre, iyi ve kötü tarafları vardır. Hepsi, yerine, zamanına, konusuna ve uygulayıcısına göre değer kazanır. Öğrencinin, her yönteme, belli bir ölçüde ihtiyacı vardır. Bunu belirleyecek olan, öğretmenin pedagojik görüşüdür.

Grup Çalışması Yöntemi

Grup, 3-5 ve bazen daha fazla kişinin bir arada bulunmasıyla oluşan bir "birlik"tir. Buna göre, öğretimde grup çalışması, 3-5 ve daha fazla kişinin, bir araya gelerek, bir amaçla, bir işi görüşme ve tartışmalarla plânlaması, yürütmesi ve sonuçlandırması işlemidir. Eğitimde yöntem olarak, şöyle tanımlanmaktadır: "Öğrencilerin, aralarından seçtikleri bir başkanın kılavuzluğu altında, iş birliği yaparak, ortak amaçlar doğrultusunda çalışmalarına olanak sağlayan bir eğitim yöntemi." (Oğuzkan, s. 110)

Bu öge ve özellikleri dolayısıyla, grup çalışması yöntemi, öğretimde, öğretimi bireyselleştirmeye yönelik bir yöntemdir. Eğitim tarihinde bu amaca yönelik, öğretim sistemleri de geliştirilmiştir. Dalton Plân ve Winnetka Sistemi bunlardandır. (Bu sistemler için bakılabilir: Binbaşıoğlu, Cavit. Genel Öğretim Bilgisi 1988, s. 108-113). Türk pedagoji literatöründe de 1935'ten beri grup çalışmasıyla ilgili yayınlara rastlanmaktadır. Özellikle 1968 tarihli İlkokul Programı'nda grup çalışması yöntemine, önemli bir yer ve ağırlık verilmiştir.

Grup Çalışması Yönteminin değeri: Grup çalışması yönteminin değeri iki bakımdan açıklanabilir: (1) Öğretim değeri, (2) Eğitim değeri. Öğretim değeri, sınıf öğretimini kısmen bireyselleştirmeye imkân vermesidir. Öğretmen 40-50 kişilik büyük bir öğrenci kitleleriyle meşgul olacak yerde, daha çok 3-5

kişilik gruplarla meşgul olur. Küçük gruplarda konuşma imkânı fazla olduğundan, öğrencilerin hemen hepsinin eski yaşantılarını ortaya koymalarına ve yeni yaşantılar kazanmalarına imkân verir. Onları, düşünmeye ve plânlar hazırlamaya sevkeder. Zorunlu olarak, çalışma sonunda, elle tutulur, gözle görülür somut bir eser ortaya çıkarılır. Birçok şeylerin (bilgi, beceri ve davranışların) kazanılması, yaparak ve yaşayarak olur. Bu da öğrenilen şeylerin kalıcılığını artırır. Geleneksel sınıf öğretiminde yer alan dinleme eğitiminin yerini, "iş yapma, bir eser ortaya çıkarma, kendine güvenme, girişim gücünü artırma" alır. Bunların da bir kısmı eğitim değerine girmekle birlikte, grup çalışmasının asıl değeri, eğitim bakımından olmalıdır. Bunun kapsamı daha geniştir. Bunları da şu şekilde belirtebiliriz:

Grup çalışması yönteminin eğitim değeri: Eğitimin en belirgin özelliği ve işlevin biyolojik ve fiziksel bir varlık olarak dünyaya gelen çocuğu, "toplumsal bir varlık" haline getirmektir. Yani, çocuğu, içinde bulunduğu toplumun toplumsal ve ahlâki değerlerine göre yetiştirmektir. Çocuğa, buna uygun tutum ve davranışlar kazandırmaktır. Bunlar, söylenip geçilerek öğrenilecek şeyler değildir. Bunun için, çocuğun, bir toplum içinde bulunması, o toplum ile etkileşiminin olması, yani oradan bir şeyler alması ve oraya bir şeyler vermesi gerekir. Böylece, çocuğu, yaradılışına uygun olarak etkin kılmak gerekir. İşte, bunun yolu, çocuğu grup içinde buldurmak ve orada çalıştırmaktır.

Kısaca, grup çalışması yöntemi, ortak olarak bir işin yapılması vesilesiyle, uygun bir ortamda, katılım ve iletişim yoluyla çocuğun toplumsallaşmasına, demokratik değerleri kazanmasına ve insanlararası ilişkilerin ahlâki yönde oluşmasına katkıda bulunur. Tabii, bunun da şartı, bütün bu işlemlerin yöntemince yapılmasıdır.

Bunlara da aşağıda değineceğiz.

Grupla çalışma yönteminde öğrencilerin "birlikte oluş", iletişim sağlaması ve çalışma ortamının düzenlenmesi:

Grupla çalışma yönteminde, grubu teşkil eden öğrenciler, bir problemi çözmek için ayrılmış küçük bir topluluk olarak düşünülmelidir. Bu topluluk, birbirleriyle ne kadar "tek vücut" gibi hareket ederlerse, grup çalışması da o kadar başarılı olur. Bunun için, grubu teşkil eden üyeler arasında yaş, zekâ, ilgi, yetenek vb.leri bakımlarından bir benzerlik olursa, o grup, genellikle başarılı çalışır. Bunun aksi yönde düşünenler de vardır. Bunlara göre bir grubu teşkil eden öğrenciler, farklı yaş, zekâ, ilgi, yetenek vb. bakımlarından farklı olursa, herkes, kendi yeteneği yönünde üstün başarı göstererek ilerlediği gibi, diğer öğrenciler de bunlardan esinlenerek, eksiklerini kolaylıkla giderebilirler ve böylece, grubun bir bütün olarak gelişmesi çok daha kolay olur. Bunlar tartışılabilir. Her ikisinde iyi ve kötü tarafları olabilir. Grup çalışmasında bunlar fazla önemli değildir. Önemli olan, grupta bir "takım ruhu"nun oluşmasıdır. "Takım ruhu"nda, grubu teşkil eden üyeler arasında duygu ve düşünce yönünden, bir "birliktelik" vardır. Bu da kaynağını, grup içinde bulunan öğrencilerin birbirleriyle olan ilişkilerinden alır. Bu ilişkiler ne kadar içten olursa "takım ruhu" da o kadar kolay teşekkül eder ve etkili olur. Bunun için de grup öğrencilerinin birbirini seven öğrencilerden seçilmesi uygun olur. Bunların yeti ve yetenekleri ikinci plânda kalır.

Bazen grup çalışması, işin gereği olarak, iki üç aşamada yapılır. Bu zamanda, grubu teşkil eden öğrenciler de iki ya da üçe bölünür ve bunlar birlikte çalışmaya başlarlar. Bu zamanda da yine aynı "takım ruhu"nun devam etmesine önem vermek gerekir. Yani, bunların da birbiri ile anlaşabilen kişiler olması ge-

rekir.

Öğretimde grup çalışması yapan bir topluluk, işini başarı ile yürütebilmek için, örgütlenmek zorundadır. Bunun için, her grup, kendi içinden bir başkan, bir sekreter, bir sözcü ve bir de gözlemci seçer. Başkan, çalışmalarını yönetir. Sekreter, yazı işlerinde başkana yardım eder. Sözcü, grubun çalışmalarının grup içinde incelendiği ve sınıfa sunulduğu zaman yapılan eleştirileri cevaplandırır. Gözlemci de grubun içinde bulunmakla birlikte- sanki, grubun dışında bir kişiymiş gibi, grubun çalışmalarının sürekli eleştirmesini yapar ve çalışmaların iyi yönde gitmesine katkıda bulunur.

Grubu oluşturan başkan ve üyelerin her birinin kendine özgü ödev ve sorumlulukları vardır. İyi bir grup çalışması için bunların bilinmesi gerekir. Aksi takdirde, grup çalışmalarından beklenen sonuç alınmaz. (Bunlar için bakılabilir: Binbaşı-oğlu., Cavit. Genel Öğretim Bilgisi. 1988, sb. 163-165)

Grup oluşup örgütlendikten sonra üzerlerine aldıkları işi, (bu bir problem çözümü ünitenin bir konusu, yahut bir harita yapmak, bir kitap okumak gibi belirli bir iş olabilir) bir çalışma plânı yapılıır. Bu çalışma plânında:

1. Amaçlar;

2. Yapılacak etkinlikler, bu etkinliklerin nasıl ve ne zaman yapılacağı;

3. Kaynaklar;

4. Değerlendirme.

yer alır.

Her bir grup, bazen, birlikte, bazen de kendi aralarında iş bölümü yaparak, yukardaki plân çerçevesinde, üzerine aldığı işi tamamlar. Burada en önemli iş, amaçlara göre, yapılacak işlerin (etkinliklerin) belirlenmesidir. Yapılacak iş, bir ünitenin belirli bir konusu ise, şu türden işlerin yapılması gerekir:

1. Konu ile ilgili olarak tarihsel ve coğrafya ile ilgili bilgiler toplamak;

2. Konu ile ilgili resim, şema, kroki,

plân ve grafik gibi iki boyutlu eserler hazırlamak ya da mevcutlardan yararlanmak;

3. Konu ile ilgili model, tablo, araç ve gereç gibi üç boyutlu yeni iş ve eserler ortaya koymak;

4. Konu ile ilgili gezi, gözlem, deney ve gösteriler (demonstrasyonlar) yapmak;

5. Konu ile ilgili olarak çeşitli koleksiyonlar yapmak. (Nesnelerin kendilerini bir sıra ve düzen içinde göstermek);

6. Konu ile ilgili oyunlar (temsiller) hazırlayıp oynamak, kompozisyonlar yazmak;

Her grup, yukardakilere benzer etkinliklerle, baş tarafta tesbit edilmiş bulunan amaçlara erişmiş olmalıdır. Düşünülecek olursa, her ünite ile ilgili olarak yukardakilere benzer etkinlikler yapılabilir. (Bakılabilir: Binbaşıoğlu Cavit. Genel Öğretim Bilgisi, s. 118-119)

Grubun çalışması ortaktır. Ortaya konan eserler de ortaktır. Böyle müsbet eserler ortaya koyan bir grup, kendisiyle ne kadar övünse azdır. Böyle bir grupta çalışan öğrencinin, kendine olan güveni artar. Yine böyle bir öğrenci, bir iş başarmış olmanın sevincini duyar.

Grup çalışmaları yöntemi proje sisteminin egemen yöntemidir.

Grup Çalışmalarında Basamaklar

Grup çalışmalarında, normal olarak, dört basamak vardır:

1. Hazırlık,

2. Plânlama,

3. Üniteler üzerinde çalışmalar ya da etkinlikler,

4. Değerlendirme.

Bu basamaklardan geçildiği halde işlenen başarı elde edilmezse, o zaman, ünite üzerinde "pekiştirici çalışmalar"a yeniden dönülür. Bu takdirde, değerlendirme çalışmaları, "ara değerlendirme" adını alır. Buradaki pekiştirici çalışmalar, çalışmaların yeterli ölçüde yapılmasını engelleyen teknikler varsa, bunlar üzerinde yapılır: Özet

çıkarma becerisi, hızlı ve güzel okuma becerisi, araçları kullanabilme becerisi, dramatisasyon yapma becerisi gibi. Daha sonra, ünite ile ilgili etkinliklerin yapılmasına ya da mükemmelleştirilmesine devam edilir. En sonra da "genel değerlendirme" basamağına geçilir. Bu takdirde, ünitenin işlenmesi yedi basamaktan oluşur.

Hangi şekilde olursa olsun, genel değerlendirmede, grup çalışması yönteminde yer alan bütün basamakların, ayrı ayrı değerlendirilmesi yapılmalıdır ve bunlar, nesnel (objektif) ölçülere göre olmalıdır. Bununla ilgili olarak geliştirdiğimiz örnekler vardır. (Bakılabilir: Binbaşıoğlu, Cavit. Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim Rehberi. Ankara, 1983, s. 96-98) Değerlendirme ölçütlerinde yer alan sorulara içtenlikle tam cevap verilebildiği zaman, grup çalışmalarının başarılı gittiğine hükmedebiliriz.

Grup Çalışmalarında Öğretmene Düşen Ödev ve Sorumluluklar

Grup çalışması yönteminde öğretmen, artık, kendisinin depo ettiği bilgileri ve sahip olduğu beceri ve alışkanlıkları, öğrencilere aktaran bir kimse değildir. Öğrencileri, olumlu bir iş üzerinde çalıştıran, onların başarılı bir biçimde bilgi ve beceri öğrenmesine ve uygun davranışlar kazanmasına yardım eden bir rehberdir. O, bütün eğitim ve öğretim çalışmalarının bir düzenleyicisidir. Bu bakımdan, öğretmen, yeni okulda artık bir öğreticiden çok, bir yöneticidir. Çağdaş eğitimde öğretmen, gerekli olan ortamı hazırlayan ve bu ortam içinde her öğrencinin kendi ilgi, istek ve ihtiyaçlarını karşılamalarına rehberlik eden, bir yöneticidir. Bu demek değildir ki, öğretmenin işi, yalnızca bu tarzda bir rehberliktir. Bunu böyle düşünecek olursak, yine yanılmış oluruz. Öğretmen, gerektiğinde, bir bilgi ve beceriyi de öğrencilere sınıfça öğretecektir. Bir çarpma, bir bölme işleminin öğretilmesi geleneksel yöntemlerde

olduğu gibi, ders plânına göre öğretmen tarafından yapılacaktır. Okuma ve yazma ile, teknik nitelikteki her şey için, bunu söyleyebiliriz. Daha önce öğrenilmiş olan tekniklere dayanılarak yeni ve yaratıcı nitelikte şeylerin yapılması ve öğrenilmesinde, grup çalışması yönteminden büyük ölçüde yararlanılacaktır.

Öğretmen, öğrencilerin kendi grup konularına hazırlanmalarında, konuları plânlamalarında, etkinliklerin yapılmasında ve nihayet, değerlendirme çalışmalarında öğrencilerin yanındadır. Her bir grup ile, hatta gerektiğinde her bir öğrenci ile, ayrı ayrı meşgul olur. Onlara, demokratik çalışmaların, birbirleriyle samimi ve dostane işbirliğinde bulunmanın bütün kurallarını, bizzat iş içinde öğretir. Bu, bir anıya dayalı olarak somut bir iş üzerinde yapıldığı için, hiçbir zaman, gelip geçici bir izlenim bırakmaz: Öğrenilen şeyler, kalıcı ve sürekli olur.

Öğretmen, özellikle grup başkanlarının seçiminde dikkatli olmalıdır. Grubun başarısı, büyük ölçüde, grup başkanının nitelikleri ve başarısına bağlıdır. Başlangıçta, işi başarıyla yürütecek grup başkanlarına çok ihtiyaç vardır. Daha sonraları, öğrenciler tarafından seçilmesine önem verilmelidir. Öğretmenin seçtiği grup başkanları, kendi grubundaki öğrencileri, kendine bağlı bir biçimde hisseder. Bu da istenilenin elde edilmesine engel olur.

Öğretmenin en önemli ödevlerinden biri, grupla çalışma için, iyi bir "ortam" yaratmaktır. Bu, sınıfta sıra yerine masa kullanılmasından başlar. Öğrenciler, amaca uygun, rahat bir ortam içinde, aradıklarını bulabilecekleri bir ortam isterler. Bunu da, ilgililerle görüşüp anlaşarak sağlama ödevi, öğretmene düşer.

Eğitim ve öğretim, bireyin bir etkinlik (aktiflik) içinde, kişisel ve toplumsal yönde gelişmesine yöneliktir. Bu da hemen hemen bütün kurallarıyla

çalışan demokratik bir ortam içinde olur. Bunu da sağlayacak olan grup çalışması yöntemiyle, öğretmenin bizzat kendisidir.

Kaynakça:

Binbaşıoğlu Cavit. Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim Rehberi. Ankara, 1983. (ikinci basım)

Binbaşıoğlu Cavit. Genel Öğretim Bilgisi. Ankara, 1988

Hançerlioğlu, Orhan. Felsefe Ansiklopedisi Cilt: 3. İstanbul, 1977.

Oğuzkan, A. Ferhan. Eğitim Terimleri Sözlüğü. Ankara, 1974